

RESURSĂ EDUCAȚIONALĂ DESCHISĂ

Denumire: Educația adaptată vârstei elevilor

Autor: Pîrvu Ion Silviu

Unitatea de învățământ: Școala Gimnazială Nr. 3 Slatina

Disciplina: Religie Ortodoxă

Clasa:

Scopul materialului propus: de documentare pentru cadrele didactice

Educația adaptată vârstei elevilor

Din cele mai vechi timpuri, mintea iscoditoare a omului a fost preocupată de ceea ce se întâmplă în realitatea înconjurătoare, a încercat să pătrundă tainele universului, să le cunoască. Odată cu societatea a apărut și educația, ca un proces în desfășurare, cu particularități distincte de la un moment istoric la altul, după cum existența socio-umană în ansamblul său se află în continuă devenire.

Noțiunea de educație a determinat formularea mai multor definiții, luându-se în considerare diverse aspecte: scopul educației, natura procesului, conținutul educației, laturile sau funcțiile actului educativ. Etimologic, „educație” provine din latinescul „educō – are” ce înseamnă „a crește, a instrui, a forma, a scoate din”. Am putea spune că educația înseamnă a scoate individul „din starea de natură” și a-l introduce „în starea de cultură”.¹

Educația este una dintre cele mai nobile și mai complexe activități umane. Ea se realizează în perspectiva unui ideal de personalitate umană, acordat la repere culturale și istorice bine determinate. Educația este absolut necesară omului, existând în acesta dorința, înclinația, dar și capacitatea de a răspândi zestrea înțelepciunii și învățaturii sale, de a se perpetua spiritualicește, dincolo de timpul și spațiul ce i-au fost hărăzite. Prin educație, omenirea durează și dăinuie. Din această perspectivă, o cultură importantă trebuie să dispună și de un învățământ pe măsură. Prin el, își construiește elementele dăinuirii sale. Acest lucru se întâmplă dacă ținem cont de cele două mari scopuri ale educației; primul este “să dăm copilului cunoștințe generale de care, bineînțeles, va avea nevoie să se servească: aceasta este instrucția. Celălalt e să pregătim în copilul de azi pe omul de mâine și aceasta este educația.”² Nu achiziția în sine este valoroasă, ci cum, când și ce se actualizează atunci când trebuie.

Astfel, pentru antichitatea greacă, esența educației consta din realizarea “kalokagathiei” adică obținerea în paralel a frumuseții fizice și bunătății sufletești. Socrate, unul din reprezentanții de seamă ai lumii grecești, consideră că pentru a deveni virtuos, omul trebuie să cunoască mai întâi binele, care nu este în afara lui, ci sălășluiește în om. El ne invită la o permanentă cunoaștere de sine, aceasta fiind socotită drept începutul înțelepciunii și trebuind să

¹ Nicola, Ioan, Farcas Domnica, *Pedagogie generală*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996, pag.42

² Cucuș Constantin, *Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași, 1996, pag. 28

stea în centrul tuturor preocupărilor.³ Platon – un alt reprezentant de seamă, este cel care propune, cel dintâi, un sistem teoretic de educație. În viziunea lui, există două mari laturi ale educației: intelectuală și fizică. Cea intelectuală se realizează prin știință, artă, meșteșug, însă nu este admisă orice artă, ci numai cea care modelează, întărește și creează armonie; iar cea fizică se realizează prin gimnastică, rostul ei fiind acela de a preveni îmbolnăvirile și de a întări organismul. Mai mult, acest mod de gimnastică se adresează, în concepția lui Platon, în primul rând sufletului și apoi trupului. Tot la Platon apare un element foarte important, anume, educația făcută din plăcere și cu plăcere, fără a fi forțată.⁴

Un îndreptar de bază pentru educație îl constituie Vechiul Testament, cele mai multe sfaturi și principii pedagogice găsindu-se în Levitic, Numeri, Deuteronom, Pilde, Psalmi. Din cărțile menționate rezultă că scopul educației este dobândirea înțelepciunii spre care trebuie să tindem din toate puterile. În concepția veche - testamentară este considerat om înțelept nu cel ce are multe cunoștințe, ci cel care știe cum să trăiască pentru a fi bine plăcut lui Dumnezeu. Așadar, însușirea poruncilor divine transmise prin Moise nu la modul pur teoretic, ci prin împlinirea lor în fapte de viață constituia scopul educației la evrei. Ca metodă de educație, Vechiul Testament recomandă în special exemplul părinților, care trebuie să-și educe copiii și atunci când este cazul, să-i mustre și să-i bată: “Cine cruță toiagul său își urăște copilul, iar cel care îl iubește îl ceartă la vreme” (Pilde 13, 24). Familia deține rolul fundamental în educație, ceea ce s-a păstrat până în zilele noastre.

Ideea de educație este prezentă și în Noul Testament, copiii fiind supuși unei îndrumări atente orientate spre Hristos. Aceasta rezultă din chiar cuvintele Mântuitorului: “Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci împărăția cerurilor este a celor ca ei.” (Matei 19, 24). Educația creștină are drept început și sfârșit dragostea de om și de Dumnezeu, în vederea fericirii omului pe pământ și în ceruri. Prin realizarea ei pe pământ, această educație urmărește să câștige împărăția cerurilor. Educația nou-testamentară o depășește pe cea vetero - testamentară prin faptul că postulează dragostea față de oameni, inclusiv față de dușmani, bunătatea, sfințenia, dreptatea, egalitatea, smerenia. Educația creștină înseamnă convertire totală la Hristos.⁵

³ Cucuș, Constantin, *Educația religioasă*, Ed. Polirom, Iași, 1999, p. 39.

⁴ Ibidem, pag. 41-42.

⁵ Coman, Ioan G, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1988, pag. 20-22

În epoca patristică, ideile despre educație sunt cuprinse în diverse tratate de educație generală și specială, omilii, comentarii, catehisme, opere filosofice, opere poetice, opere polemice, opere științifice propriu-zise. Părinții și scriitorii bisericești creează o nouă formă de spiritualitate care implică o orientare nouă pentru fiecare individ. Ei foloseau metode diferite de educație în funcție de situații, împrejurări și oameni, ei nu doar vorbeau despre educație, ci se aplecau cu foarte mare dăruire și răbdare asupra sufletului fiecărei persoane, manifestau o îndrumare directă, personală și un control continuu al ființei umane. În epoca patristică era prețuită atât educația individuală, cât și cea în masă. Biserica era cea care făcea educația, în spirit de frățietate și de dragoste, proces în care personalitatea nu era anulată, ci integrată în ansamblul celorlalte personalități.⁶ Vom urmări, pe scurt, cum era privită educația la Sfinții Părinți Capadocieni (Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz, Grigore de Nyssa), la Sfântul Ioan Gură de Aur și Clement Alexandrinul. Ei acordă importanță și trupului și sufletului, educația realizându-se, pentru trup, cu ajutorul exercițiilor de gimnastică la care se adaugă o deosebită grijă privitoare la hrană și îmbrăcăminte, iar pentru suflet prin educarea simțurilor. Ca mijloace de realizare a acestui tip de educație se recomandă artele, precum: poezia, pictura și muzica. Toate acestea înnobilează sufletul, îl îmbracă în hainele iubirii de bine, de frumos și de adevăr. Pentru educația voinței, al cărei scop este virtutea, primul factor al realizării ei este exemplul. Educația voinței trebuie făcută în sensul voinței lui Dumnezeu și cu ajutorul Sfântului Duh. Autorii patristici oferă în operele lor modele vrednice de urmat: patriarhi, prooroci, apostoli, misionari și râvnitori pentru bine. De asemenea, acordau un rol deosebit în educație recompensei și pedepsei, recomandând ca adevăratul pedagog să îmbine blândețea cu severitatea. Primul gânditor creștin care a lăsat o lucrare de pedagogie sistematică, din care s-a alimentat tradiția creștină privind educația este Clement Alexandrinul cu a sa lucrare "Pedagogul". Conform învățăturii sale, idealul educației creștine este înscrierea omului pe drumul către Hristos, dobândirea virtuții prin urmarea modelului suprem, Iisus Hristos, mântuirea sufletului prin răscumpărare, dar și prin educație sistematică. Viața aleasă propusă de această educație privește atât sufletul cât și trupul.⁷ Scopul educației nu se poate împlini singur, ci prin colaborarea activă a credinciosului cu harul divin. Această idee apare, de altfel, la toți marii Părinți și scriitori bisericești. În viziunea Sf. Vasile cel Mare, educarea copiilor trebuie să se facă în disciplină și iubire față de Dumnezeu, în

⁶ Ibidem, pag. 24

⁷ Cucos, Constantin, Educatia religioasa, Ed. Polirom, Iași, 1999, pag. 48

vederea realizării unei personalități moral-religioase și a viețuirii întru Hristos. Acest sfânt părinte recomandă începerea educației de timpuriu, când sufletul, fiind moale ca ceara, poate fi ușor de modelat și format.⁸

Așadar, principiul psihologic își are rădăcini adânci, în însăși învățătura Sfinților Părinți. Precum doctorul nu prescrie același medicament pentru toți bolnavii, așa și pedagogul își exercită arta de a învăța pe copii după posibilitățile și caracteristicile fiecăruia.

Din acest punct de vedere, Sf. Vasile cel Mare este un fin psiholog, un bun cunoscător al sufletului celui educat, și recomandă tuturor pedagogilor să țină seama de acest aspect deosebit de important în demersul educativ.

Ideea respectării particularităților individuale, a accesibilizării cunoștințelor, a continuității învățării apare și la Sf. Grigorie de Nazianz, care consideră că nu se cade a vorbi orice despre Dumnezeu, în orice vreme și oricui, ci este o vreme anume când trebuie să vorbim despre El.⁹

O importanță deosebită i se acordă educației și de către Sf. Ioan Gură de Aur, fiind considerată problemă capitală a omului, din lipsa acesteia decurgând toate relele posibile. De asemenea, semnalăm necesitatea începerii educației de la cea mai fragedă vârstă, deoarece atunci sufletul este modelabil, precum o pastă care ia orice formă îi dai.¹⁰ Idealul educației are o profundă dimensiune religioasă pentru că vizează cultivarea credinței, și disprețuirea bunurilor trecătoare. Sf. Ioan Gură de Aur evidențiază rolul părinților, îndeosebi al femeii, al mamei în efortul educativ. Ca o încununare a întregii concepții despre educație a Sf. Ioan Gură de Aur și, implicit, a tuturor Sfinților Părinți, propunem frumoasele cuvinte ale sfântului, izvor de înțelepciune și îndreptar în vederea realizării unei educații corecte și eficiente: “A educa înseamnă a cultiva curățenia sufletească și buna cuviință a copiilor și tinerilor, a-l crește pe copil moral și în evlavie, a avea grijă de sufletul lui, a-i modela inteligența, a forma un atlet pentru Hristos, pe scurt, a te îngriji de mântuirea sufletului lui. Educația este asemenea unei arte: artă mai mare ca aceasta nu există, pentru că, dacă toate artele aduc un folos pentru lumea de aici, arta educației se săvârșește în vederea accederii la lumea viitoare”¹¹.

⁸ Ibidem, pag. 51

⁹ Ibidem, p. 52.

¹⁰ Ibidem, p. 53

¹¹ Cucoș, Constantin, *Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 26.

De la o epocă la alta, educația și-a perfecționat metodele, și-a îmbogățit conținutul, însă și-a păstrat scopul: formarea de caractere umane. Mari pedagogi din perioada modernă, majoritatea dintre ei oameni profund credincioși, își întemeiază atât principiile, cât și metodele și mijloacele educației pe criterii exclusiv moral-creștine.

Astfel, pentru pedagogul ceh Ian Amos Comenius (1592-1670), scopul educației este pregătirea oamenilor pentru viața viitoare. Formarea omului presupune, după părerea sa, dobândirea culturii, a virtuții și a pietății.¹² Pentru filozoful și pedagogul german I. Kant (1714-1804), scopul educației este formarea caracterului moral. Fr. Herbart (1776-1841), un alt mare pedagog german, căruia pedagogia modernă îi datorează formularea „treptelor formale”, propune la vremea sa concentrarea tuturor materiilor de învățământ pe baze morale. I. Pestalozzi (1749-1832) pedagog elvețian și unul dintre cei mai mari ai lumii, deosebit de atașat Sfintelor Evanghelii, nominalizează credința și iubirea drept valori pedagogice ideale. Cu alte cuvinte, idealul educației se concretizează în omul profund credincios, care-și dovedește credința prin iubire.¹³

Pedagogii români, dintre care menționăm pe G. G. Antonescu și Simion Mehedinți, călăuziți de preceptele evanghelice, văd formarea caracterului moral creștin drept finalitate ideală a educației.¹⁴

Observăm că toți pedagogii mai sus evocați s-au exprimat în favoarea unui ideal educațional creștin, pentru că au avut în conștiința lor Modelul Suprem, Iisus Hristos, pe care Clement Alexandrinul îl numește Pedagogul desăvârșit. De aceea, atât învățătura Sa, cât și idealul și metodele de realizare a ei se deosebesc fundamental de ceea ce a fost până la El. Reținem că El nu a vorbit doar despre un ideal teoretic al educației, ci a înfățișat în persoana Sa Modelul Ideal, plinătatea pedagogiei divino-umane.

¹² Stanciu, Ion Gh., *O istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 127.

¹³ Gordon, Vasile, *Elemente pentru cursul de Catehetică, anul al III-lea*, 2001, p. 83.

¹⁴ *Ibidem*, p. 83.

Note bibliografice

1. Nicola, Ioan, Farcas Domnica, *Pedagogie generală*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996, pag.42;
2. Cucuș Constantin, *Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași, 1996, pag. 28 ;
3. Cucuș, Constantin, *Educația religioasă*, Ed. Polirom, Iași, 1999, p. 39;
4. Ibidem, pag. 41-42;
5. Coman, Ioan G, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1988, pag. 20-22;
6. Ibidem, pag. 24;
7. Cucos, Constantin, *Educația religioasă*, Ed. Polirom, Iași, 1999, pag. 48;
8. Ibidem, pag. 51;
9. Ibidem, p. 52;
10. Ibidem, p. 53;
11. Cucuș, Constantin, *Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 26;
12. Stanciu, Ion Gh., *O istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 127;
13. Gordon, Vasile, *Elemente pentru cursul de Catehetică, anul al III-lea*, 2001, p. 83;
14. Ibidem, p. 83.